

Cultuurhistorisch natuurbeheer kan!

Verslag veldwerkplaats *Beekdallandschap*

Drentsche Aa, 22 oktober 2008

Inleiders: stafmedewerker Jori Wolf, ecooloog Willem Molenaar en beheerder Pieter Jan Wolf (allen Staatsbosbeheer)

Het beekdallandschap in de Drentsche Aa bevat zowel cultuurhistorische als natuurwaarden. Met het landschapsherstelplan voor het Anloërdiepje wil Staatsbosbeheer een start maken met herstel en behoud van landschap en cultuurhistorie. Maar botst dit niet met de natuurwaarden.....?

“Cultuurhistorie en natuur liggen eigenlijk heel dicht bij elkaar”, begint Jori Wolf van Staatsbosbeheer haar presentatie. Wat is natuur nu eigenlijk? Na een rondje langs de deelnemers met deze vraag, blijkt ook dat daar niet een eenduidig antwoord op gegeven kan worden. De Drentsche Aa bijvoorbeeld wordt op een schaal van 0 tot 100, waarbij de waarde 0 cultuur is en de waarde 100 is natuur, links van het midden gezet. Aan de kant van de cultuur dus.

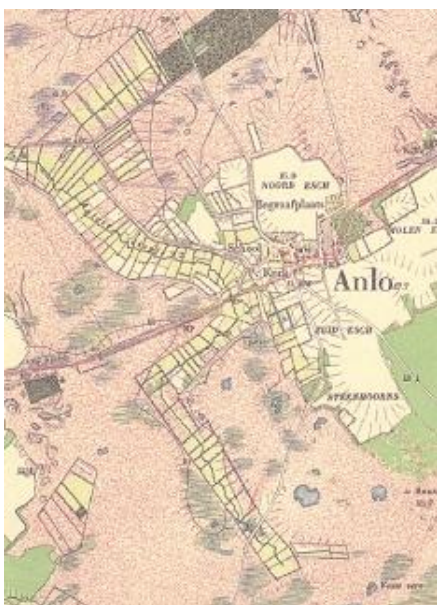
Er zit geen harde scheiding tussen cultuur(historie) en natuur; het heeft een geleidelijke schaal.

Natuurwaarden in het Anloërdiepje

De bovenloop van de Drentsche Aa is een onderdeel van het esdorpenlandschap. De middenloop van het Anloërdiepje staat nog onder invloed van kwel. De waterhuishouding is redelijk op orde en hier zijn dan ook dotterbloemhooilanden te vinden. De bovenloop staat onder invloed van een kwetsbaar hydrologisch systeem, zonder invloeden van kwel. Hier ligt het natuurdoel ook lager, namelijk bloemrijke hooilanden. Natuurwaarden hangen aan het cultuurlandschap in de Drentsche Aa. Omdat de cultuurhistorische waarden in het totale gebied zo hoog zijn, is gekozen voor cultuurhistorie als uitgangspunt.

Cultuurhistorie in het Anloërdiepje (houtwallen)

Staatsbosbeheer verstaat onder cultuurhistorie het volgende ‘Cultuurhistorie heeft betrekking op de geschiedenis van het menselijke gebruik en de daarbij behorende elementen, patronen en structuren.’ Eén van die elementen is de houtwal. In de bovenloop van het Anloërdiepje is de houtwallenstructuur goed intact gebleven.

Historische kaart 1896

Huidige situatie

De houtwallen rondom het Anloërdiepje zijn aangelegd net na de markescheiding. Voor circa 1848 waren de gronden nog in gemeenschappelijk gebruik. Daarna zijn de gronden verdeeld en werden houtwallen aangelegd. Ze dienden hoofdzakelijk als veekering en perceelsscheiding.

Typen houtwallen in beekdalen

Grenswal	Ligging buitenkant beekdal, parallel aan beek, meestal (zand-)weg, sloot of greppel	Boomlaag: eik (op kruin van wal) Struiklaag: meidoorn, hazelaar, sleedoorn en hulst Kruidlaag: bosanemoon, dalkruid en grote muur
Dwarswal	Ligging in beekdal, dwars op beek, perceelscheiding, sloot, greppel, raster	Boomlaag: eik, els en wilg Goed ontwikkelde struik- en kruidlaag
Lengte wal	Ligging evenwijdig aan beek	Boomlaag: vooral eik en els Goed ontwikkelde struik- en kruidlaag
Elzensingel	Ligging zowel evenwijdig aan en dwars op de beek	Elzen met of zonder ondergroei
Boswal	Ligging aan bosrand	Boomlaag: vooral eik, ook berk/els Goed ontwikkelde struik- en kruidlaag
Beekbegeleidende eiken	Oude grillige solitaire elzen langs/aan de beek die beekloop markeren	
Eswal	Ligging aan esrand	Boomlaag: vooral eik Goed ontwikkelde struik- en kruidlaag

Herstelplan Anloërdiepje - de resultaten buiten bekijken

De visie voor het Anloërdiepje was gericht op een besloten landschap met doorkijk naar de velden met een schone, smalle, ondiepe en slingerende beekloop. Het brongebied van de beek moet weer open (door begrazing) en nat zijn. Meer benedenstrooms kan er gehooïd worden door de lichte begreppeling.

We gaan eerst naar het brongebied Vosseveen. De sloten die hier lagen zijn omgevormd tot een slenk, door ze dicht te gooien of ze te verondiepen. Het water vindt nu zijn eigen weg en voedt het Anloërdiepje. In het brongebied zijn geen houtwallen te vinden. Vroeger lagen hier natte heidevelden. Door middel van begrazing wordt geprobeerd de heide terug te krijgen. Er is bewust gekozen voor deze langzame manier van verschrallen, met als simpele reden dat maaien te duur is. En er is een doeltype afgesproken waarvoor alle tijd is om het te realiseren.

Dan komen we aan bij de houtwallen. Houtwalherstel houdt hier met name in dat er flink gesnoeid en gezaagd moet worden. Een houtwal bestaat doorgaans uit 70% struik en 30% boom. De bomen die op de wal staan zijn de 'blijvers' en degenen die ernaast staan zullen moeten 'wijken'. Dit betekent dat het wel eens voorkomt dat een mooie grote gezonde eik om moet, wat voor weerstand zorgt bij bewoners. Communicatie naar bewoners is hier dus ook erg belangrijk.

Bij houtwalherstel is de fasering ook erg belangrijk. In het herstelplan Anloërdiepje is ook gekeken welke houtwallen een hoge ecologische waarde hebben. Door een goede fasering te maken kan de ecologische waarde van de houtwallen blijven bestaan. Door eerst de houtwallen te herstellen rondom een ecologisch waardevolle houtwal, krijgen soorten kans om zich te verspreiden en zich te vestigen op de reeds herstelde houtwallen. Daarnaast is het belangrijk om de toplaag van de houtwal opzij te leggen en deze weer als laatste op de herstelde houtwal te leggen. Een andere manier is om, voordat de houtwal aangevuld wordt, de bijzondere vegetatie eraf te pakken en als laatste actie weer terug in/op het herstelde wallichaam te plaatsen. Ook het gebruik van gebiedseigen zand om de houtwal op te hogen draagt bij aan het soortenbehoud. Het is echter niet te voorkomen dat er bepaalde soorten verloren gaan.

Voordat met herstel van het wallichaam begonnen wordt, dient men deze te monitoren. Het is belangrijk om te weten of bepaalde soorten of nieuwe soorten weer terugkomen. Met de resultaten van de monitoring kan de aanpak van herstel eventueel bijgesteld worden.

Communicatie naar bewoners

Houtwalherstel is een ingrijpende beheermaatregel die voor veel weerstand bij bewoners kan zorgen. Communiceren hierover is essentieel. Het herstelplan Anloërdiepje is samen met verschillende belangengroepen opgesteld. Daarnaast zijn er nog twee informatieavonden georganiseerd. Tijdens zo'n informatieavond is ook de geschiedenis van het gebied belangrijk. Er kan begrip worden gecreëerd door te laten zien hoe de houtwallen vroeger werden gebruikt en eruit zagen. Niet alle houtwallen waren namelijk helemaal dicht begroeid. Vroeger liepen er familieleden van boeren mee met het vee om te voorkomen dat ze niet de wal overstaken.

Beheer van houtwallen in stappen

Huidige situatie, veel opgaande bomen, holle beplanting, weinig struikvormers en verjonging

Situatie direct na 1e ingreep. Struiken zijn vrijgezet, er staan nog enkele opgaande eiken en er zijn eiken (spillen) aangeplant

Situatie 2 jaar na 1e ingreep. De aangeplante eiken groeien en afgezette bomen en struiken lopen (gedeeltelijk) weer uit

Situatie 10 jaar na 1e ingreep. De onderbegroeiing is helemaal dicht geworden, doordat afgezette en aangeplante beplanting uitgelopen is

Situatie direct na 2e ingreep (na 10 jaar). Een groot deel van de uitgelopen beplanting is opnieuw afgezet. Ook een klein deel van de grote opgaande eiken zijn gekapt, waardoor jong (aangeplante)eiken weer een kans krijgen

Situatie 2 jaar na 2e ingreep, dus na 12 jaar. De afgezette beplanting loopt weer uit

Situatie na 20 jaar. De onderbegroeiing is weer helemaal dicht

Meer informatie:

www.drentscheaa.nl, <http://www.staatsbosbeheer.nl/Natuurgebieden/Drentsche%20Aa.aspx>

